

Катан Л.І.,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів та банківської справи,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ – ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Катан Л.І. Фінансова стійкість – запорука сталого розвитку сільськогосподарського підприємства. У статті визначено роль фінансової стійкості в системі забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського підприємства. Досліджено сутність понять «фінансовий стан» та «фінансова стійкість», а також запропоновано визначення сутності поняття «фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства». Проаналізовано показники розрахунку фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства. Визначено ключові функції, котрі дають змогу забезпечити фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства. Наголошено на необхідності взаємозв'язку між фінансовою стійкістю сільськогосподарського підприємства та забезпеченням його сталого розвитку.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, фінансовий стан, фінансова стійкість, сталий розвиток, забезпечення, методика.

Катан Л.И. Финансовая устойчивость – залог устойчивого развития сельскохозяйственного предприятия. В статье определена роль финансовой устойчивости в системе обеспечения устойчивого развития сельскохозяйственного предприятия. Исследована сущность понятий «финансовое состояние» и «финансовая устойчивость», а также предложено определение сущности понятия «финансовая устойчивость сельскохозяйственного предприятия». Проанализированы показатели расчета финансовой устойчивости сельскохозяйственного предприятия. Определены ключевые функции, которые позволяют обеспечить финансовую устойчивость сельскохозяйственного предприятия. Отмечена необходимость взаимосвязи между финансовой устойчивостью сельскохозяйственного предприятия и обеспечением его устойчивого развития.

Ключевые слова: сельскохозяйственное предприятие, финансовое состояние, финансовая устойчивость, устойчивое развитие, обеспечение, методика.

Katan L.I. Financial sustainability is the key to sustainable development of an agricultural enterprise. The article defines the role of financial stability in the system of sustainable development of agricultural enterprises. The essence of the concepts of "financial condition" and "financial stability" is investigated, as well as the definition of the essence of the concept "financial stability of the agricultural enterprise" is proposed. The indicators of calculating the financial stability of an agricultural enterprise are analyzed. The key functions that ensure the financial sustainability of an agricultural enterprise are identified. The necessity of interconnection between financial stability of agricultural enterprise and ensuring its sustainable development is emphasized.

Key words: agricultural enterprise, financial status, financial sustainability, sustainable development, provision, methodology.

Постановка проблеми. У кризових умовах вітчизняної економіки, невизначеності в структурній перебудові аграрного сектору України у цілому та її регіонів зокрема надзвичайної актуальності набуває своєчасне і достатнє фінансування сільськогосподарських підприємств. Зміцнення фінансової стійкості дасть змогу сільськогосподарському підприємству підвищити рівень конкурентоспроможності й економічної ефективності виробництва. В умовах сьогодення сільське господарство України знаходиться у стані невизначеності. Позитивним моментом є те, що завдяки природнім та кліматичним умовам досягаються високі показники врожайності, діє гнучка система оподаткування, реалізуються державні програми дотацій, а також підтримки сільськогосподарської галузі. Але спостерігаються й негативні моменти, а саме: відсутність дієвого алгоритму реалізації запланованих програм; неузгодженість взаємодії виконавчої влади різних рівнів; нестабільність ринкового середовища, реально існуючі про-

блеми в системі ціноутворення в сільськогосподарській галузі. Ключовою перешкодою на мікрорівні є відсутність дієвих управлінських рішень у виробничій сфері, збутовій політиці, фінансовій та інвестиційній політиці. Вищенаведене свідчить про актуальність зміцнення фінансового стану сільськогосподарського підприємства шляхом зміцнення фінансової стійкості. Саме тому створення дієвих організаційно-економічних умов для забезпечення фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства виступає актуальною проблемою, котра вимагає подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну і методичну проблематику формування фінансової стійкості підприємств досліджували у своїх наукових працях вітчизняні і зарубіжні науковці: І.О. Бланк, К.С. Салига, Н.М. Давиденко, О.М. Козлянченко, Є.Ф. Брігхем, Ю.С. Цал-Цалко, Г.В. Савицька, О.С. Філімоненков, В.М. Кошельник, Л.В. Побережна та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сутності фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, її ролі в системі забезпечення його сталого розвитку, забезпечення його платоспроможності.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах господарювання сталий розвиток аграрного сектору економіки як галузі національної економіки, котра виступає основою забезпечення населення продуктами харчування, промисловість – сировиною, має стратегічне значення і виступає ключовим орієнтиром держави. Сьогодні визначає сталий розвиток сільськогосподарського підприємства як засіб його функціонування, який орієнтований на досягнення взаємодії між ресурсами, технологією, екологічним і соціальним середовищем. Будь-яке сільськогосподарське підприємство обов'язково повинне мати власну межу фінансової стійкості, адже низький рівень фінансової стійкості підприємства може стати наслідком неплатоспроможності, а надлишковий – забезпечить формування надмірного запасу і резервів, у результаті чого зростуть витрати, зменшиться прибуток і відбуватиметься сповільнення темпу економічного розвитку сільськогосподарського підприємства.

Вважаємо за доцільне детальніше дослідити сутність понять «фінансовий стан» та «фінансова стійкість», адже ці поняття нерозривно пов'язані, а також проаналізувати погляди різних науковців стосовно цього питання.

І.О. Бланк визначає фінансовий стан як рівень збалансованості окремих елементів активів і пасивів під-

приємства, а також рівень ефективності їх використання [1, с. 218].

К.С. Салига стверджує, що фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських чинників і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [2, с. 115].

Фінансовий стан сільськогосподарського підприємства оцінюють для пошуку резервів збільшення рентабельності сільськогосподарського виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства, його економічного розвитку і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами.

Кінцевою метою оцінки фінансового стану підприємства виступає аналіз фінансової спроможності сільськогосподарського підприємства, а також розроблення й упровадження заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності, забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, можливості подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу й ухвалення відповідних рішень [4, с. 183].

На сільськогосподарських підприємствах фінансовий стан визначають за сукупністю елементів, які зображено на рис. 1.

Рис. 1. Сукупність елементів для визначення фінансового стану сільськогосподарського підприємства

Джерело: сформовано автором на основі [7]

У науковій літературі існує велика кількість думок стосовно визначення сутності поняття «фінансова стійкість», розглянемо деякі з них.

Є.Ф. Брігхем стверджує, що на формування стійкого фінансового стану підприємства впливає два взаємопов'язаних чинника: наявні активи, які забезпечують прибуток та необхідний обсяг грошових надходжень, а також можливості нових капіталовкладень, що призведуть до зростання обсягів прибутку і грошових коштів у майбутньому [5, с. 385].

Ю.С. Цал-Цалко визначає фінансову стійкість як стан активів (пасивів) підприємства, що гарантує постійну платоспроможність [6, с. 372].

О.С. Філімоненков характеризує це поняття так: «Фінансова стійкість – це такий стан підприємства, коли обсяг його майна (активів) достатній для погашення зобов'язань, тобто підприємство платоспроможне. Іншими словами, фінансова стійкість підприємства – це таке його становище, коли вкладені в підприємницьку діяльність ресурси окупаються за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечує самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів» [8, с. 195].

На думку Г.В. Савицької, «фінансова стійкість – це здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливому внутрішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику» [7, с. 419].

Н.М. Давиденко наголошує на тому, що фінансова стійкість підприємства є стабільною наявністю фінансових ресурсів, достатніх для виконання фінансових зобов'язань, здатність підприємства фінансувати власну економічну та виробничу діяльність, наявність балансу між позитивними і негативними грошовими потоками; це сукупна оцінка рівня його

платоспроможності, ліквідності, рентабельності, кредитоспроможності та інших показників, а також передумова досягнення підприємством довгострокової фінансової рівноваги [3, с. 111].

Ми поділяємо погляди науковців стосовно сутності фінансової стійкості та вважаємо за необхідне узагальнити запропоновані думки з урахуванням специфіки сільськогосподарських підприємств і забезпечення їхнього сталого розвитку. Отже, фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства – це такий етап життєвого циклу підприємства, за якого забезпечується безперервний виробничий процес, існує рівновага між власними і залученими ресурсами, досягається необхідний рівень платоспроможності, що дає змогу забезпечити сталий розвиток підприємства.

У таких умовах вважаємо доцільним розглянути методику розрахунку рівня фінансової стійкості на сільськогосподарському підприємстві (табл. 1).

Підсумувавши аналіз етапів та показників розрахунку фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства, зауважимо, що низький рівень фінансової стійкості може стати наслідком неплатоспроможності підприємства і, як наслідок, недостатньої кількості коштів для продовження виробництва Надлишкова фінансова стійкість уповільнює розвиток, адже збільшуються надлишкові запаси та резерви.

В.М. Кошельник та Л.В. Побережна вважають, що метою оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства, його економічного розвитку і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами [9, с. 22].

Ключовими функціями, які дають змогу забезпечити фінансову стійкість сільськогосподарського підприємства, є:

Таблиця 1

Етапи та показники розрахунку фінансової стійкості сільськогосподарського підприємства

Етапи	Коефіцієнти
Загальна оцінка фінансової стійкості	1. стійкість джерел формування капіталу; 2. ресурсна стійкість; 3. стійкість управління
Розрахунок відносних показників фінансової стійкості	1. коефіцієнт автономії; 2. коефіцієнт фінансової залежності; 3. коефіцієнт фінансового ризику; 4. коефіцієнт маневреності власного капіталу; 5. коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень; 6. коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів; 7. коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел; 8. коефіцієнт питомої ваги власних коштів і довгострокових зобов'язань; 9. коефіцієнт поточної заборгованості; 10. коефіцієнт концентрації залученого капіталу; 11. коефіцієнт страхової стабільності капіталу; 12. коефіцієнт фінансової стійкості
Розрахунок абсолютних показників фінансової стійкості	1. запаси; 2. власні обігові кошти; 3. функціонуючий капітал; 4. загальна величина джерел формування запасів
Факторний аналіз порогу рентабельності і запасу фінансової стійкості	1. поріг рентабельності; 2. запас фінансової стійкості

Джерело: складено автором на основі [8]

– планування руху капіталу підприємства, враховуючи виробничі потреби. Головну увагу доцільно звернути на оптимізацію грошових потоків підприємства в короткостроковому періоді, це дасть змогу визначити проблемні строки розрахунків і виокремити резерви грошових коштів для майбутніх операцій;

– стимулювання мотивації праці робітників. Виконання цієї функції дасть змогу зменшити вплив суб'єктивних чинників і вчасно реагувати на фінансові проблеми, котрі виникають у ході реалізації фінансово-господарської діяльності;

– система обліку фінансової інформації, котра має відношення до формування та використання капіталу підприємства, вихідних та вхідних грошових потоків. Функція обліку дає змогу отримати дані для аналізу і прогнозування фінансової стійкості підприємства;

– аналіз фінансової інформації, який здійснюється на основі узагальнюючих показників оцінки фінансової стійкості, розрахунок джерел покриття запасів, вивчення структури капіталу і ресурсів підприємства;

– контроль над реалізацією впроваджених фінансових планів та отриманих нормативних значень показників оцінки фінансової стійкості. Виконання цієї функції дає змогу контролювати процес реалізації стратегій розвитку підприємства на довгострокову перспективу і впроваджувати заходи для підтримки його фінансової стійкості.

Сталий розвиток сільськогосподарського підприємства передбачає вдосконалення та оптимізацію сільськогосподарського виробництва, утримання належного рівня фінансової стійкості, збереження та поліпшення стану навколишнього середовища і підвищення рівня життя сільського населення. У сільському господарстві

будь-які нові товари, технології, методи та механізми, важливі для підвищення конкурентоспроможності, є реальними засобами підвищення екологічної стійкості навколишнього середовища. Отже, сталий розвиток сільськогосподарського підприємства – це здатність шляхом мобілізації своїх внутрішніх резервів створювати раціональну структуру виробництва, котра б за появи випадкових зовнішніх впливів сприяла пом'якшенню несприятливих наслідків, а також одержанню мінімальних відхилень від регламентованої тенденції розвитку.

Висновки. Підводячи підсумки зауважимо, що нестабільність стану економіки країни змушує сільськогосподарські підприємства здійснювати пошук шляхів забезпечення їх стійкого господарювання. У ході дослідження визначено, що фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства – це такий етап життєвого циклу підприємства, за якого забезпечується безперервний виробничий процес, існує рівновага між власними і залученими ресурсами, досягається необхідний рівень платоспроможності, що дає змогу забезпечити сталий розвиток підприємства.

Для забезпечення прибуткової діяльності сільськогосподарського підприємства, а також його протидії зовнішнім та внутрішнім загрозам важливо забезпечувати фінансову стабільність його функціонування. Саме для дієвого впровадження фінансової стійкості та забезпечення сталого розвитку на сільськогосподарському підприємстві має бути сформований та впроваджений чіткий механізм, метою якого має бути мінімізація негативного впливу зовнішнього і внутрішнього середовища на діяльність підприємства; створення передумов ефективного реалізації запланованих дій, що є перспективою подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Бланк И.А. Управление финансовыми ресурсами. М.: Омега-Л; Эльга, 2011. 768 с.
2. Салига К.С. Методичні підходи діагностування фінансового стану підприємства. Держава та регіони. Економіка та підприємництво. 2011. № 3. С. 204–210.
3. Давиденко Н.М. Фінансова стійкість корпоративного підприємства аграрної сфери. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2009. Вип. V. Т. 2. С. 110–116.
4. Козляченко О.М. Інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства при загрозі банкрутства. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 10(112). С. 182–187.
5. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: монографія; пер. з англ. К.: Молодь, 1997. С. 985.
6. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: монографія. К.: Центр учбової літератури, 2008. С. 56.
7. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: монографія. К.: Знання, 2007. С. 654.
8. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: монографія. К.: МАУП, 2004. С. 328.
9. Кошельник В.М., Побережна Л.В. Напрями зміцнення фінансового стану аграрних підприємств у посткризовий період їх розвитку. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». 2013. № 10(1). С. 22.